

YARATICILIK VE YARATICI DÜŞÜNME

Yaratıcılık denildiğinde zihninizde neler canlanıyor? Bir elinde fırçası diğer elinde çeşit çeşit boyaları olan bir ressam mı? Yoksa piyanosuyla dinleyicileri mest eden bir müzisyen mi? Ya da çalışma ortamında farklı fikirler üretebilen kişiler mi? Bu soruların cevaplarını incelediğimizde “**yaratıcılık**” kavramının eğitim, sanat, iş yaşamı, sağlık gibi birden fazla bilim dalında yer edindiğini görebiliriz. Bu nedenle yaratıcılığa ait farklı tanımlar bulunmaktadır. Yaratıcılık denildiğinde akla gelen ilk isimlerden olan Torrance (1968) yaratıcılığı sorunlara, eksikliklere, problemler ve uyumsuzluğa karşı duyarlı olma, bu problemlerin çözümüne ilişkin hipotezler ortaya atma, ortaya atılan hipotezi sınadıktan sonra yeniden düzenledikten sonra sonuca ulaşma olarak tanımlamaktadır.

Yaratıcılıktan hareketle yaratıcı düşünme ise halihazırda var olan bilgileri sentezleyerek çözümler üretebilmeyi, uyum sağlamayı ve normalden farklı düşünebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Bayındır, 2013). Yaratıcılık süreci, dört aşamalı bir modelle ele alınmaktadır. Bu aşamalar *hazırlık, kuluçka, aydınlanma ve değerlendirme* (Köksal, 2022; Sadler-Smith, 2015; Sitorus, 2016)

Hazırlık: Yaratıcı düşünme sürecinin ilk aşamasıdır. Bireyin problemi tanımlaması ve probleme ilişkin bilgileri toplanmasını ifade eder. Bu süreçte toplanan fazla verinin sınıflandırılması yaratıcılık süreci için önemlidir (Bender, 2006; Sadler-Smith, 2015).

Kuluçka: Bireyin farkında olarak üretmeye çalıştığı çözüm denemelerinin bilinç dışında da devam ettiği aşamadır. Bu aşamada birey farkında olmadan var olan probleme ilişkin çözüm üretmeyi amaçlamaktadır. Birey süreçten uzaklaşsa da zihinde süreç devam etmektedir (Allen & Thomas, 2011; Starko, 2014)

Aydınlanma: Probleme ilişkin çözümün zihinde olduğu andır. Aydınlanma aşaması bireyin süreçten uzaklaştığı zaman diliminde çözüme uygun yöntemi bulmasını ifade eder. Arşimet’in banyodayken suyun kaldırma kuvvetini fark etmesi sonucunda “Eureka” yani “buldum” diyerek bağırması bu aşama için örnek olarak verilebilir (Starko, 2014).

Değerlendirme: Belirlenen çözümün problemin ortadan kaldırmasına yönelik etkisini sınamayı içermektedir. Elde edilen sonuç problemi ortadan kaldırırsa kişi önceki aşamalara dönerek yeni bir çözüm aramaya devam eder (Sitorus, 2016). Son aşama olan değerlendirme aşamasında diğer evrelere göre bireyin daha fazla cesaretli ve özgüvenli olması gerekmektedir (Yeşilyurt, 2020).

Yaratıcı düşünme daha önceleri sanat ve eğitim alanlarında ele alınmaktayken günümüzde iş yaşamının da bir parçası olarak öne çıkmaktadır. “Yaratıcılık” ve “inovasyon” kavramlarının iş yaşamında dikkat çekmesi yaratıcı düşünmenin önemini vurgulamaktadır (Öztürk Aynal, 2020). Dünya Ekonomik Forumu tarafından iki senede bir yayınlanan “İşlerin – Mesleklerin Geleceği” isimli raporda iş dünyasında talep edilen becerilere ilişkin bir tablo sunulmaktadır. Tablo incelendiğinde “*yaratıcılık, özgünlük ve girişkenlik*” becerilerinin 2025 yılına kadar en çok ihtiyaç duyulacak beceriler arasında yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla her alanında olduğu gibi iş yaşamında da yaratıcılık ve yaratıcı düşünmenin önemi bir kez daha ifade edilmiştir. İş yaşamında yaratıcılığı ele alan bilim insanlarından DeGraff ve Lawrence (2002) tarafından hazırlanmış olup iş yaşamınızda kullanabileceğiniz bazı sorular aşağıda sunulmaktadır.

- **Sahip olduğunuz fikir yeterince iyi ve özgün değilse:**

Birleştirme: Başka bir şey birleştirmek nasıl olur?

Tersine çevir: Tam tersini yapsak nasıl olur?

Genişletin: Daha büyük yapsaydık nasıl olur?

Uyarla: Bir kısmını değiştirseydik?

Kırpın: Daha küçük yapsaydık?

Değiştirmek: Başka bir şeyle yer değiştirsek nasıl olur?

- **En iyi fikirleriniz yeterince uygulanabilir değilse:**

Güvenilirlik: Gerekenlere sahip olduğumuza ortaklarımıza nasıl ikna edebiliriz?

Kaynaklar: Bu fikri sürdürmek için ne kadar para ve diğer kaynaklar gerekli?

İlgi Alanı: Bu fikrin peşinden gitmek kişisel olarak neyi hedefliyor?

Zaman: Bu fikrin peşinden gitmek için zamanı nasıl yönetmeliyiz?

Bilgi: Bu fikre hangi verilerle gerçekleştirmeliyiz?

Nitelikler: Bu fikre yönelik hangi uzmanlığa sahibiz?

Anlayış: Bu fikir hakkında ne biliyoruz? (kim, ne, nerede, ne zaman, neden ve nasıl)

Etki: Bu fikir hangi sonucu doğuracak?

Kaynaklar:

Allen AP., & Thomas KE. (2011) A Dual process account of creative thinking, *Creativity Research Journal*, 23 (2). 109-118.

Bayındır N. (2013). *Çocuklarda yaratıcılık ve geliştirilmesi*. Ankara: Atalay.

Bender, TM. (2006). Resim-İş Eğitimi Öğrencilerinde Duygusal Zeka ve Yaratıcılık İlişkileri. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Köksal, MS.(2022). Yaratıcılık Kuramları [PDF belgesi]. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi. 21.04.2022 tarihinde <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=142421> adresinden erişildi.

Sadler-Smith, E. (2015). Wallas' four-stage model of the creative process: More than meets the eye? *Creativity Research Journal*, 27(4), 342–352. <https://doi.org/10.1080/10400419.2015.1087277>

Sitorus J. Masrayati. (2016). Student's creative thinking process stages: Implementation of realistic mathematics education, *Thinking Skills and Creativity*, 22, 111-120.

Starko, A. J. (2014). Creativity in the Classroom: Schools of Curious Delight (5. Bs.). Routledge the eye? *Creativity Research Journal*, 27(4), 342-352.

Öztürk Aynal, Ş. (2020). Eğitimde Yaratıcılık. E. Çelebi Öncü (Ed.). *Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi* içinde (ss.96-114). Ankara: PegemAkademi.

Torrance (1968). *Education and the creative potential*. Minneapolis: The university of Minnesota

Yeşilyurt, E. (2020). Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme: tüm boyut ve paydaşları kapsayıcı bir derleme çalışması. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(25), 3876-3915.

Hazırlayan	Kontrol Eden	Onaylayan
Arş. Gör. Emin DEMİR Yönetim Kurulu Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Fatma Zehra YILDIZ Koordinatör Yardımcısı	Dr. Öğr. Üyesi Emine ATALAY Koordinatör